

# Foaia

pentru

*Minte, Anima si Literatura.*

№ 9

13. Martiu.

1863.

## Doce documente bisericesci

din 1850.

(Incheiere.)

P. Copia.

Excelsum Caes. Reg. Ministerium!

Inter diras calamitates, quibus sincera sed misere afflictata natio nostra romana Transilvanica, inde ab adventu Hungarorum in has oras paene oppressa est, certe non ultimo loco numeranda ea fatalitas, qua prouti omni libertate civili privata in infimam servitutem ferocia barbarorum redacta est, eodem modo ab alia parte omnis opera impensa, ut idem durum servitutis jugum respectu quoque hierarchico subiremus. Testes sunt historiae patriae omnes pagellae, innumeris novellae reformationis nationem romanam a patriis sacris avellendi consilio susceptis, sed constantia populi fractis machinationibus refertae, ignominiosae praesulum nostrorum persecutiones, impia supplicia, ipsius religionis proscriptio, et universi cleri nostri sub reformati superintendentis ferreum non pastorem baculum subjectio; quo factum, ut dum acatholicae noviter e terra emersae confessiones plenum libertatis ecclesiasticae exercitium cum omnibus priori catholicae religioni concessis emolumentis et privilegiis consequerentur, sola populi nostri religio, antiquo tot saeculorum usu veneranda, omnibus jurebus privata non meliore sorte, quam ipsa judaica religio in opprobrium christiani nominis gauderet.

Huic crudeli fato, ut medelam majores nostri, clerus et populus noster transilvanus adferrent, divino consilio dexteram manus cum ecclesia latini ritus fere eandem nobiscum in hac patria sortem experiente dederunt, quo utraque ecclesia unitis viribus fortius praepotentium reliquarum confessionum utriusque ruinam minitantium conaminibus resisterent, pristinamque suam

libertatem ac independentiam recuperarent. Eum in finem unio ecclesiae nostrae in quatuor fidei articulis salvo ritu ceterisque graecae ecclesiae orientalis disciplinaribus institutis et consuetudinibus sub pia memoriae archi-episcopo Albo-Juliansi Theophilo sub finem saeculi 17-mi inchoata, sub ejusdem vero successore archi-episcopo Athanasio — vere immortalis sancita atque Caesareo-regia auctoritate edito divi Leopoldi I-mi de 1699-mo diplomate confirmata est.

Omnia haec initia faustissimum spondebant ecclesiae nostrae incrementum; religio enim nostra romana ecclesiae latini ritus in fidei dogmatibus unita in numerum susceptarum religionum relata, vigore ejusdem benigni decreti Caesareo regii omnibus iisdem jurebus et privilegiis, quibus caeterae patriae religiones gaudebant, deinceps gavisura videbatur, atque gavisura procul dubio erat, nisi praeposterus zelus quorundam religionis ministrorum in obversum plurimarum sacrae sedis romanae integritatem ritus et universam graecae ecclesiae economiam contra quasvis usurpationes sub anathemate asserentium constitutum, et invidia malignorum nationis et religionis hostium novas ecclesiasticae cleri nostri independentiae occulta manu, et speciosis sub praetextibus struxissent fraudes.

Quid mirum, si dein paullo post magna cleri et populi pars in nova religionis oppressione novam servitutem conspicata subversantem perfidiam subodorans ingenti cum tumulto a recenti adhuc unionis pacto recedens, satius esse duxit sine jurebus et privilegiis vivere, quam sub unionis specie antiquam patrum suorum religionem et ritus cum novis consuetudinibus alterius ritus commutare.

Atque primum, quod totius populi animum exacerbavit, quodque ingentes dolores in animis eorum quoque, qui in suscepta unione constantes perman-

serunt, in hodiernum usque diem reliquit, ecclesiae graecae religionis populi nostri independentiae indictum vulnus est: Suppressio archi-episcopalis dignitatis, — qua archi-episcopus graeci ritus Albo-Julienensis in Transilvania non intra patriae tantum terminos, sed in ipsis adeo Hungaricae partibus cum metropolitana jurisdictione gaudebat quoque etiam unionis auctores archi-episcopi post susceptam unionem Bullis supremorum pontificum et Caesareo regiis diplomatibus gaudere recogniti sunt, — archi-episcopatus Albensis in simplicem episcopatum Fogarasensem conversio. Frustranei fuerunt omnes indefesi. J. Innocentii L. B. a Klein gemitus super nova hac deplorabili suae ecclesiae inflictæ clade, in vanum omnes conatus antiquam spoliatae suae ecclesiae restituendi dignitatem; inimicorum praevaluit praepotentia, at imperterritus ecclesiae suae defensor misere vitam Romae finiret in exilio.

Ast licet per modum officiosorum actorum dioecesis transilvana antiqua sua archi-episcopali dignitate, quam nec acatholici principes oppugnarunt, tacite exuta fuerit, clerus tamen populusque unitus transilvanus pervasione sua auctoritatem archi-episcopalem non nisi injuria dioecesi ademptam, adeo hodie dum exui non potuit, ut sacerdotes hujus dioeceseos in commemorationibus sacris nunquam praesulem suum aliter quam archi-episcopum nominare consueverint; atque ita ininterrupte contra omnem alienam archi-episcopalis dignitatis arrogationem solemnissime protestati sunt.

Eo majore proinde stupore percussi sumus infra scripti, dum in encyclica cels. primatis Hungariae ddo. 15. Julii a. c. ad clerum romano-catholicum dioecesis Fogarasensis in Transilvania — non modo clerum nostrum „romano-catholicum“ appellari, sed eundem celsissimum etiam strictissimum metropolitanum officium in eundem clerum, sibi assumpsisse conspiceremus, I-mo enim, etiamsi clerus hujus dioeceseos nostra quoque opinione respectu romanae nostrae originis romanus, respectu vero initae cum sacra ecclesia romana unionis, catholicus sit, juxta receptum tamen usum loquendi romano-catholicus praecipua ea forma, qua in encyclica conspiciatur non clerus romano-catholicus, sed graeco-catholicus appellari consuevit. Hunc igitur sermonis abusum, etsi nationali vanitati, qua nos delectari alienigenae non sine risu existimant, adulari videatur, eo a fortiore probamus, quod communis horum verborum sensus rem praesupponat,

a qua natio nostra, etsi fide sincere cum ecclesia latini ritus unita, omni tamen tempore aliena fuit, et permanere cupit; adulationibus vero in re tam seria, qualis est religionis, frivolis, aequae communi nationis sensui tam e diametro oppositas notiones subingerit — adeo non delectamur, ut sincere loquendo eas ut subdolas et falsas satis animis perhorrescamus.

Alterum est, quod novus hic titulus aut officium metropolitanum nunquam prius quantum nobis constat a praedecessoribus Hungariae primatibus usurpatum fuerit, neque usurpari possit. Nam non modo continuæ ecclesiae nostrae convictioni, quam supra exposuimus, directe opponitur, sed nullis etiam actis publicis fide dignis firmari potest. Diploma enim Leopoldinum de a. 1701 uti spurium et supposititium — nullum utique fundamentum titulo, qui nunquam prius usurpatus fuit, praebere potest.

Accedit, quod spectata rituum diversitate, metropolitico jure non nisi praesules ejusdem ritus gaudere queant, quod adeo verum est, ut si secus foret, nisi omnino obstaret, quo minus episcopus etiam latini ritus dioecibus graeci ritus dari posset, id quod etsi initio cum clero nostro tentare volebant, postea tamen, ut res absurda et periculosa nimis, sapientiori romanorum pontificum sententia rejecta est.

Eodem modo nec primatiale jus metropolitanum officium in nostram dioecesim involvere potest, quod archi-episcopus strigoniensis ecclesiae Hungaricae Primas sit et appelletur, nostra vero ecclesia neque hungarica sit, neque ulla ratione partem ecclesiae hungaricae efficere dici possit.

His ex considerationibus infra scripti quoque ceterae praedictae ecclesiae unitae transilvanicae membra, juriumque ejus ex conscientia et imposita sibi obligatione defensores intermittere non possunt — suo et nationis suae nomine contra enormem hic expositum abusum coram exc. caesareo-regio ministerio eo a fortiori protestari, quod natio romana transilvana restitutionem antiquae sedis metropolitanae transilvanicae Albensis repetitis vicibus ab augustissimo throno imploraverit, usurpatio vero metropolitanae auctoritatis per sedem strigoniensem non modo justo huic nationis petito opposita sit, sed ipsi quoque religioni unitae nova pericula magnamque animorum exacerbationem praeparare queat. Excelsi Ministerii

humillimi deputati  
nationis Romanae gr. ritus cath.

## Lips'a unui institutu pedagogicu

pentru Archi-Dieceș'a Albei Julie.

Cugetandu la midiulócele, prin care s'ar poté ajutá in gradu mai insemnatu cultur'a poporului nostru prin scóle populare, devenim la convincerea, cumca unu factoru principale al fructificarei scóleloru populare, inainte de tóte e, cá docentele populariu se fia nu numai bine petrunsu de insemnetatea misiunei sale, ci totu deodata se fia — pre catu se póte — mai calificatu in sfer'a oficiului seu, pentru care s'a consacratu; ér' calificatiunea, se intielege de sene cá pre lenga volia, chiamare si midiulócele de lipsa, se cestiga prin studiu seriosu si petrundietoriu in sciintiele si cunoscintiele de lipsa pentru unu docente. Ca-ce cu unu docente pedantu, fora de neci o rutina, fora neci o metodica, fora cunoscintie pedagogice — ci numai pre templare — nu prea multu potu profitá bietii copilasi, cu atatu mai vertosu nu potu profitá copilasii nostrii, cu catu cá unu docente, are de a dá invetiaceiloru sei celoru frageți, nu numai instructiune din cunoscintiele elementarie de lipsa ori-carui cetatianu intr'unu statu organisatu, ci totu deodata, — ce e unu factoru de capetenia in vietii'a sociale — unu docente are de a dá invetiaceiloru sei inca din fraged'a copilaria o educatiune solida, morale, religioș'a si sociale, o directiune ore-si-care pentru carier'a vietiei, ce va se imbraciseze copilulu in venitoriu. — De aci inca se vede importantii'a si delicatetia misiunei unui docente populariu.

Se intielege usioru dara, cumca numai unu docente deprensa, versatu si asia dicundu practic in cunoscintiele si esperientiele de lipsa, póte coresponde pre deplenu chiamarei sale in intielesulu mai susu indicatu.

Voliu deci, prin acestu articulu al' mieu a aduce in oscilatiune o corda, carea s'a mai oscilatu si inainte de acest'a cu vreo cati-va ani, si caŕea credu cá oscileza si acum in anim'a tuturoru barbatiloru nostru de scóla. Si acéș't'a o facemu noi mai alesu din acelu motivu, fiendu-cá credemu, ca acest'a opiniune va fi intempinata si de opiniunea altoru barbati ai nostru. —

E sciutu, cá romanii de confesiunea gr. cath., celi din Archi-Dieceș'a, inca n'au pan' in diu'a de astadi, neci unu institutu pedagogicu, pre candu celi de confesiunea greco-orientale au institutu pedagogicu in Sibiu, cu profesori harnici si bene prega-

titi; ér' dieces'a Gherș'eii are scóla preparandiale in Nasendu

Acum va díce póte cineva, cá aceli teneri din Archi-Dieceș'a, cari voru a invetiá cursulu preparandiale, se studieze la Nasendu; aceea se póte numai pentru unii din apropiere, seau si pentru celi mai departati, déca voru avé punga mare, care e unu ce cam raru pre la bietii romanasi. Cu tóte aceste o atare argumentare, nu póte redicá dela midiulocu, aduncu semtít'a trebuintia de o scóla preparandiale pentru Archi-Dieceș'a metropolitana cu loculu in Blasiu, in care mai vertosu se se priméșca teneri, cari au percursu unele clase gimnasiale. Au dóra romano-caholicii n'au doue institute pedagogice in o episcopia? unulu in Sibiu, altulu la Csik-Somlyo.

Se intielege de sene, cá déca volim a avé docenti in astu modu pregatiti, inainte de tóte, e neincungiratu de lipsa, cá se fia platiti cu multu mai bine, de catu cum sunt acum, cea mai mare parte, pentru cá se nu fia costrensi a si incurcá cu totul in grigi'a de asi castigá in sudorea feciei sale pana de tóte dílele. Ear' acéș't'a fora energic'a conlucrare si spriginire a organeloru oficióșe resp., mai cá nu se póte face.

Noi suntemu inca si de aceea opiniune, cá in casulu, candu docentes nostru ar' fi mai benesioru platiti, n'ar stricá — ma dora ar' folosi multu — multu — déca chiaru si teologi absoluti s'ar sacrificá acestei misiuni nobile si importante pentru natiune, celu pucinu pre vreo 2—3 ani, pana candu se voru póte preuti. Ca-ci dicu! in tempulu servitiului lorú cá docentes ar' avé ocașione a dá probe de desteritate seau nedesteritate, capacitate seau necapacitate etc. si apoi in tempulu acela invetiandu a cunosce si natur'a poporului, ar sei tractá mai bene cu densulu. Esperienti'a dovedesce, cumca multi preoti teneri, veniendu fora neci o praesca se nu dicu cunoscintia de poporu, cá pastori si suflteri, prin portarea lorú nepractica, instrainatória, abatu animele poporeniloru sei dela sine, si in locu de a fi obiectulu stimei, pretiuierei si veneratiunei, devinu in urma obiectulu despretiului si al netolerarei.

Dar' ni-se va díce: cu ce se se intemelieze institutu pedagogicu? unde ve este fondulu? unde ve sunt incaperile de lipsa? unde ve sunt profesorii? Intru adevuru aceste sunt nescari intrebari grele si anevolia de resolyitu pentru noi bietii romanasi, cari ne plangemu de regusimu pana candu ne potemu

face sém'a, de cate o scolutia si acea numai comunale, — amblandu destule ori cu palari'a amana, cersindu dela confratii dela alta natiune — cu cari locuimu la olalta si portamu in comunu sarcinele publice — cá se ne intendia si noua cate o bucatura din cass'a alodiale comunale, si de multe ori seau nu ni se respunde de locu, seau ni se respinge cererea, de si nu totu deuna chiaru de a dreptulu, celu pucinu indirectu, mai traganandune, pan' candu rogatiunile nóstre se preambła pre la cateva dicasteria oficióse. Asia e, in atari casuri neplacute, se poftesce o perseverantia si constantia, mai pre susu de ori-ce probe, pana candu potemu reesi la ceva.

Ci se ne intorcemu la ide'a, ce ni-amu desipt'o. Cugetandu la modulu, cum s'ar poté acést'a idea se se faca corpu, dupa conferirea si cu altii veniramu la opinionea, cum-ca toti celi, ce se voru impartasi din gratiosulu ajutoriu imperatescu celu de 18,000 fl. pentru care nu lipsimu a ne esprime si cu ast'a ocaziune cea mai devotata si mai leala filiésca multiimita — din pucinulu celu voru capatá, se se determineze din liber'a sea volia — inse earasi d'icu nu-mai din liber'a volia, a oferi bataru 5 proc. in folosulu intemeliarei scólei preparandiale; dandu fia-care cate 5 proc. s'ar poté aduná celu pucinu atar'a, catu se se póta plati dnii profesori, desi nu asia grasu.

Ofertulu de 5 proc. s'ar poté estende si la celi impartasiti din alte ajutoria, cum si la asia numitii beneficiati, ca-ci acést'a ar' pretendeo si dreptatea si ecuitatea. Si éca cu modulu acést'a ar' fi pusu totu deodata temeulu unui fondu, carele cu tempu ar' poté cresce, numai se fia sub administratiune regulata si conscientiósa, controlata prin luminile publicitatiei\*).

Noi, ce e dreptu, cunoscemu prea bene seraci'a preotiloru nostri, si scimu, cá 5 proc. inca sunt multu la unu preotu sermanu ingreuratu cu familia. Dar' de alta parte inca suntemu convinsi si despre aceea, cum-ca neci o fapta virtúosa pre lume, nu s'a facutu, nu se face, si nu se póte face, fara de unu sacrificiu seau abnegatiune.

In urma, cautá se marturisimu si aceea — se

\*) Si credemu, cá prin unu ofertu spre unu scopu asia nobilu, si purcediatoriu singuru numai din volientia libera si anim'a cea mai curata, cá unu prinosu piu la altariulu culturai, nu s'ar poté vatemá intru nemicu neci intentiunile salutifere ale piiloru fundatori si darnitori.

ne erte, respectivii! ca cunoscemu si ómeni egoisti, caroru inse se le totu toci la urechia, cá se de ceva pentru benele comunu, de exemplu: pentru ajutorarea unui teneru studente seracu, cá mai curendu vei ragusi rogandui, decatu sei aduci pana la atata sacrificiu, cá le tramura man'a — — — si nu potu dá — — — prin urmare, pre lenga aceea, cá se avemu de unde se contribuimu se poftesce neincungiatu si generalisarea seau latiren spiritului de sacrificare, unu dar acést'a raru, ce e datu numai unoru barbati rari cu spirite inalte si anime nobile. Apoi de acestia su: „rari nantes, in gurgite vasto.“

Ce se tiene de incaperi, cugetamu, cá in Blasiu póte aflá nescari case disponibile in edificiulu gimnasiale, care se se póta destiná spre acestu scopu salutariu

Si cu modulu acést'a, amu pune temeliu la implinirea onei'a dintre lipsele cele mai flagrante in ramulu invetiamentului si culturai populare!!

### Sedintia comitetului asociatiunei.

Sibiu, 3. Mart. a. c. Comitetul Asociatiunei transilvanei pentru literatur'a romana etc. tienú adisiedintia lunara sub presidiulu ordinariu, fiindu facia dintre membrii dd. Manu, D. Vasiciu, Macelariu, Popca, Sav'a Popoviciu si Dr. Nemesiu; apoi secr. secundariu Rusu, casieriulu Brote, contr. Bacu si arch. Romanu.

Siedinti'a se incepú la 9 óre cu verificarea protocolului siedintiei trecute.

Se aratá starea de facia a casei Asociatiunei, carea este 16882 fl. 32 cr, si anume: obligat. publ. si asemnat. de banc'a ipotecaria 14120 fl., auru si argintu 252 fl., in note de banca 2762 fl. 32 cr., pe lenga esitul se suie la 1788 fl. 98 cr. v. a., ce se luá spre sciintia. Se celi si luá spre sciintia o hartia de multumire a d. Poinariu din Bucuresci, pentru denumirea-i de membru onorariu alu Asociatiunei.

D. Macelariu referí computulu comisiunei espusetiunei adunarei gen. a Asoc. din Brasiovu, si aflanduse atatu intratele catu si erogatele din destulu documentate, se decise a se pune la pastrare, si a se descoperi multumire membriloru aceleesi comisiuni pre lenga absolvare.

D. Dr. Nemesiu asemenea referá reportulu d. col. Vasiliu Moldovanu din Dicsö-Sz.-Martinu despre obligarea mai multoru comune, de a contribui in

bucate pentru Asociatiune, si se decide: se se ia spre sciintia pre lenga multumire publica catra tramitatori si d. colectoru, si totu acest'a se se încrêda cu manipularea mai departe in privinti'a acest'a.

Totu acelasi referedia inca a adou'a hartia a d. vice-comite Siulutiu, earasi despre indetorirea mai multoru comune de a contribui in bucate la fondulu Asociatiunei, si se decide si aici cá la cealalta cu acea adaugere, ca d. vice-comite se se poftêsca a inaintá partea Asociatiunei, respective sum'a incasanda in bani la comitetu, eara partea iuristiloru se o imparta dèdreptulu de a acolo respectiviloru.

D. prot. Popasu, presedintele comisiunei espusetiunei din Brasiovu, aterne computulu espusetiunei dimpreuna cu 100 fl. 92 cr. v. a.

Mai multi dd. colectoru asternu tacele anuale incasate, pentru anulu curinte.

Din partea presidiului se propune: cá din privire, ca este o necesitate imperativa, de a se face pregatirile preliminare pentru urmatórea adunare gen. a Asociatiunei tènende in Blasiu, d. vicepresedinte can. Cipariu se se poftêsca a compune sub presiedinti'a s'a unu comitetu din vreo cati-va barbati, spr<sup>e</sup> a se svatui asupr'a actioniloru acelor'a, care se voru poté pune in lucrare in tempulu adunarei de acolo, si a referi comitetulu despre aceea pana in lun'a lui Maiu a. c; care tóte luanduse in cuviintiósá desbateru se incuviintiara.

Siedinti'a se incheiá la 11 óre. „T. R.“

## Fiicele poporului.

### EDUCATIUNEA FETELORU IN ROMANIA.

Trecemu la cursulu de pedagogia si intrerum-rumpemu publicarea acestui: „capu de opera“ pentru buna educare a secului femeiescu si prin elu a natiunei, fiindca „Concordia“ din care impartasiram si noi catava din programulu séu memorialulu acesta dela Inceputu, 'lu publica totu si chiaru deosebitu in favórea ajutorirei juristiloru dela universateá din Pesta si de o brosiura camu de 7 cóle ce va dá acestu opu se póta fia cine cu 50 cr. prea lesne incapui; ba se provóca cu tóta caldura toti la acestu ajutoriu si folosu duplu nu numai, ci chiaru si din temeifulu acesta nu vomu mai publicá din tr'ensulu decatu numai inca:

#### CURSULU DE PEDAGOGIA:

Infintiandu vre unu asediamentu guvernulu are

scopu anumitu; elu-lu cunósce, l'urméza. Precum tóte altele, asiè si scólele populari pentru fete au scopulu loru. Patri'a scie ca are trebuintia de cetatieni; cu mari spese, cu mari sacrificie, dens'a vre se erêsca femeii, cari se scie forma barbati. Nemic'a nu e mai firescu, mai logicu, mai laudabile. Acestu scopu, ajungese-va óre, déca acei-a caror'a e concredita masin'a cea mare nu sciu de ce trebuintia e, si cum se o trebuintieze? Déca scólele se deregu prin persóne cari neci odéniora n'au cunoscutu misiunea acestoru scóle, neci modulu cum trebue conduse, ce folosu potemu avé de atari case unde, se aduna in óre anumite cati-va profesori pentru a vorbi juneloru fete despre estinderea cutarei tiere, despre numerulu mortiloru séu raniloru remasi pre cutare campu de batalia?

Nu, neci de unu folosu nu e a tèné o scóla numai pentru a avé buna memoria de nume si date,

Luandu asupra-ne sarcin'a cea grea a educatiunii tenerimei, trebue se scimu ca artile si sciintiele au de scopu a indeplini pre omu, a-lu face virtuosu, adeca fericitu.

Artea de a cresce prunci, de a-i feri de molipitiunea reului, de a-i face se iubésca si se respeteze legile lui Dumnedieu, artea de a conduce scólele ca educationea si invetiamentulu eleviloru se inainteze, artea de a fi invetiatoresa. in fine, nu e unu daru firescu, si mai pucinu inca o arte usióra. Nu póte fi directice de scóla carea n'au facutu unu studiu speciale despre educatiunea tenerimei, despre tènerea unei scóle.

Precum in Franci'a, si precum pretotindene, se recere cá pedagogi'a se fia o sciintia obligatória pentru fia-care invetiatoresa.

O! de am avé fericirea de a posiede pentru o diua numai pre sublimea femée ce o venereza Francia intréga, cate-va cuvinte a le Dsiorei Sauvan ar fi de ajunsu spre a demonstrá urginti'a (lips'a intetiória) a unui cursu de pedagogia. De asiu poté repeti acele cuvinte admirabile audite in siedintiele cele insemnate din strat'a suburbiului Montmartre, Nr. 60 cum s'ar implé animele tuturoru femeiloru consacrate invetiamentulu, de insufletire pentru chiamarea loru, de amore catra tenerime, de respectu pentru detorintiele loru! cum ar' cercá ele a se instrue in artea de a cresce tenerimea pentru a implini cum se cuvine opulu loru celu mare!

Dica-se invetiatoreseloru nóstre ceea ce ne diceá

noua asta pretiuita si nobile Dsióra Sauvan, invetie-se cum se póte tiené o scóle in ordine; cum ar' trebui a se intocmí studiele pentru grabnic'a inaintare a elevelor; cum si prin ce s'ar poté da bune invetiaturi morale si religióse junelorú nóstre fete; cum se potú sterpi unele scaderi a le copileloru fara a le face se cadia in escesulu insusiriloru opuse, cari asemene sunt scaderi; cum póte fi repretiuita o copila fara a i-se desceptá vanitatea, séu pedepsita fara a face ca se-si pérda sentimentulu de demnitate; cum e cu potintia de a se supune esigíntieloru autoritatii séu a parintiloru fara a perde din consideratiunea s'a facia cu elevele, cu unu cuventu: cum are se fia invetiatores'a.

Cursulu de pedagogia are se fia publicu si gratuitu. Prelegerile se se faca de doue ori in septemana.

Tóte directoresele scóleloru si tóte aspirantele la aceste functiuni se fia obligate, sub pedépsa de a fi globite, a ascultá acestu cursu si a se provedé cu adeverintia despre cunoscintia invetiaturei respective.

Va fi ertatu cá mamele de familia se póta luá parte la acestu cursu. Vre o esactitate dela densele nu se va cere. Numai directoresele scóleloru si aspirantele de a primi adeverintia voru avé detorintia a-si inscrie regulatu numele in registru (list'a) intrandu in clase.

Profesorulu va prelege asupr'a acelor'asi cestiuni in amendoue siedintiele de septemana, pentru cá directoresele si invetiatoresele ajutatórie se póta fi de facia perendandu-se.

Pentru elevele scólei normali, cursulu de pedagogia se va face in institutiune, precum s'a disu.

Din diu'a in care se voru face reformele in scólele populari de fete, pedagogi'a se se inscrie indata in programulu de esame alu aspirantelorú la directoratu scl. scl.

Ceea ce privesce organizatiunea interna si esterna a instructiunei publice marturisimu, ca memorialulu acesta e adaptatu cu multa prudentia si cu tóta luarea a minte si considerarea tuturorú impregiurariloru si dificultatiloru, simplificandu pe acestea spre a se póte multu usiura, precumu in adeveru e si fórté usiurata intrarea lui in viétia practica, numa; bun'a vointia a celoru de influintia se nu lipséscá. De candu incepusemu a impartasi cele de susu din memorialu, elu reesise inca in 30. Ianuariu a. e. din comisiunea petitiuniloru bine recomandatu adunarii

nationale spre a se recomandá de catra acésta ministeriului de urgentia, invitandulu pe acesta a face impreuna cu consiliulu instructiunei unu proiectu de lege, care apoi aprobatu de potestatea legislativa se se activeze cu concursulu Dsiórei Donca. (Vedi si Gazeta Nr. 18.) Durere inse, ca pana adi nu poturamu da neci preste desbaterile respective ale camerei, neci preste fazele ulterióre, in cari a mai intratu punerea in viétia a problemei instructiunei poporali generali si obligatórie atatu de reclamate de viitoriulu natiunei. Ca vai! Capriciele sortii natiunei nóstre se voru resfaciá fora frenu si fora fine tragundu dungi preste dungi preste totu feliulu de calcule si disuintie de a consolida viétia nationala a romanului pana atunci, pana candu romanii deschi-diendusi ochii nu 'si voru reedificá templele si panteónele inaltiarei sale in cultura cu tóta mas'a poporului; dar' acésta ear' e preste tóta potintia pana atunci, pana candu nu vomu identificá templele acestea nu atatu cu monástrile si chinoviele cele gigantice, catu cu instructiunea poporala de ambe secsele si panteonele cu institutiunea cea mai maiestra, spre aventarea claselorú celoru mai inalte pana in culmea cultorei omenesci. Am si eu o mare convictiune in profundulu animei mele si inca nime se nu se incumete a mi o paralisa: — ca pana candu se voru mai aflá in cercurile decidadórie si influintiátórie ale natiunei ómeni desierti, condusi numai de capriciele proprielorú lorú ambitiuni si interese personale, fara abnegare de sene in folosulu binelui publicu, alu inaltiarii natiunei sale in cultura, si adeca prea indiferinti facia cu instructiunea poporala, ba chiaru si de teap'a turcomaniloru, cari privescu la rezultatele instructiunei generale a poporului cá la una fantoma periculósa intereselorú caseti lorú, si apoi pe seculu fimeescu ilu consideréza, totu din punctulu acestu de vedere, singuru numai de unu satelitu obscuru din sistem'a socialitatii, de unu reu necesariu, ba durere, ca si de sclavine ale fortiei si adese si ale neajunselorú lorú, cu despretiuirea demnitatii omenesci in ele, neconsiderandulise influinti'a cea atatu de poternica de a confaptui si ele la grandióssulu opu alu cultorei si prin ea alu regenerarei viitoriului natiunei; — pana atunci parcele nu se voru apuca a ne tórce firulu vietii nationale cu lungime de eternitate; — pana atunci sclavinele fortiei nóstre nu voru poté nasee pentru natiune alta de catu erasi numai spirite sclave si instrumente órbe ale intrigantiloru, cari se

sciu folosi de ticalós'a conduita a ataroru fapturi spre periclitarea libertatii si a viitoriului existintiei nóstre nationale. — Natiunea romana nu e secura de desnationalisarea ce i amenintia din tóte partile pana atunci, pana candu junimea ei nu va fi suptu din peptulu mameloru culte la anima si la spiritu laptele gloriei si alu iubirei patriei si natiunei sale mai pre susu decatu viét'a, pana candu nu va bé din peptulu loru indeele, care se se prefaca in Principiale cele mai salutare pentru a duce o viét'a tiesuta din firele abnegarii de sene, ale activitatii, libertatei bine intielese, ale fapteloru mari si virtuóse, si ale concordiei generali intru tóte intreprinderile nationali si patriotice. O mama ba si o amanta culta si inestrata cu virtutile crestinesci si civile, ea totu deun'a va impinge atatu pre fii catu si pe barbati catra gloria si catra virtute, ea e in stare a sadi in animile loru marinimitatea aceea, care de sene in multe impregiurari ar remané numai unu sufletu mititelu séu o témeditate nedemna de cavaleru; mamele culte tieréne si bine crescute in vertut'le crescine si economice, sunt in stare a inestra o familia, si mai multe unu statu, o natiune cu mai multa stare materialá si prosperitate civica, de catu bugetele cele mai incordate ale unui gubernu din cele mai bune, ca-ce acestea au scurta inriurintia, pe candu virtutile si ideele sanetóse insuflata de o mama, de o amanta in pepturile fiiloru si barbatiloru se prefacu in principii si este in ereditate, ce constitue eonduít'a unei natiuni; mam'a culta si la spiritu dar' mai vertosu la anima incepe dela léganu a sadi virtutea si a infrange torentele patimiloru, ce se ivescu in baiati, inca si in cei ce esu din fasia, si déca a castigatu, cá fii sei se si scie infrena patimile trupesci supuindule mentei 'si prudentiei, eata ca ea a facutu o victoria in crescere mai mare de catu victoriele potentatiloru, pentruca a'si invinge cineva anim'a, patimile si pornirile seale insemnéza a fi redicatu preste tóte ticalosiele omeniloru resbunatori, resfletitori, ambitiosi preste tóta forti'a nesocotita, portandu laure de viét'a linistita si prosperare la intreprinderi. Nutrindone in braciele mamei cu respectarea datorintieloru de crescinu si cetatianu, cu amórea fratiésca, principiulu crestinatitii, alu legii lui Christosu, si alu fericirei omenesci, vomu pastra, cá o santiania cuvenint'a catra olalta, ne vomu ajuta cu poteri intrunite de sene la intreprinderile private si generali, vomu respecta si vomu implini fora sila si frica de penalitati tóte cele, ce

sunt ale legii, ne vomu tiené de cea mai mare prosperitate a implini sarcinele publice si detoriele, ce le are fiacare cive nunumai catra familia si catra de aprópele, ci si catra intrég'a patria si catra viitoriulu eternei glorie romane.

La o atare educatiune nu vomu poté ajunge, séu fórté greu si problematicu, de catu numai printr'o instructiune generala obligatória de ambe secele si mai cudeosebire prin cultivarea animeloru secsului femeescu, cá sinurile mameloru si ale amanteloru romaniloru se fia totu atatea conservatória si funtane viue ale virtutiloru acestoru orestinesci si civile.

Se finimu cu expresiunile celei mai intemeiate sperantie, ca gubernulu Romaniei nu va remané indiferentu la resolvarea problemei acesteia, déca elu e in adeveru fidelu si gealuzu ingrigitoriu de viitoriulu nationalitatii romane, si déca i diace la anima intetit'a si durabil'a inaltiare a ei in toti romanii de cultura si industria moderna prin propagarea ei chiaru si in vetrele familieloru, initiandu generatiunile suerescente de ambe secele cu ele, cá se remana intoema asia de traditionale la posteritate, cumu mai remasera si pana astadi unele vechi urme, inse admirabilu conservate, din industri'a si cultur'a proparrtiloru nostri din véceurile trecute. — Numai 18 ani de incordare cu instructiunea acésta, si poporulu romanu va esi civilizatoriulu orientului; pentruca atunci totu natulu va nasce cu sene si o nóua garantia de prosperitate a totului; atunci viét'a romaniloru nu se va amari de desiértatiunea si capriciele fratiloru si femeieloru, cari, unde e intielegintia mai pucina, crescere mai negativa, mai scalciata, (cu cultii n'au patimi, n'au capricie) unde e necultur'a animei si a spiritului mai intielenita, ori data numai cu o spoitura plina de inchipuri, — acolo se afla mai nedumerite mai cerbicóse si mai netangi si tocma de aceea si mai destrutórie nunumai in familii, ci inriurindu chiaru si la periclitarea buneii stari materiale, si la conturbarea vietii politice nationale. — Dela crescerea buna nationala a secsului femeescu depinde apoi deosebi si capulu lucrului, ad. latirea simpathieloru nationale, si intre straini venetici séu departati, ca secsulu acesta e celu mai potinte factoru de a propaga simpathi'a, limb'a si datenele nationale intre barierele, ce despartu cultur'a Europei de cea asiatica.

Magna hujus nutrix praemia lactis habet. R.

## Cultivarea viiloru.

Preste vr'o cateva luni se voru implini 4 anii de dile, decandu onorabilulu D. Danielu Hooibrenk gradinariu etc. in Hitzing lenga Vien'a, prin unu studiu indelungatu si mai multe cercari aflate o metoda nóoa spre cultivarea viiloru, prin care se póte sui productiunea acestor'a de 4 ori mai multu decatú fusesse pana acum'a. — In catu 'mi este mi-e cunoscutu, nu sciu a se fi facutu in carevá diurnalu séu fói'a romana cevá anuntiare despre acést'a metoda spre cultivarea viiloru, de alta parte sperándu, ca acesta indeprindere de o insemnatate asia mare aru poté aduce unu folosu bunu, ar' poté deschide unu isvoru sanatosu pentru redicarea venitului curatu, care pana acumu e nula, a tieranului si plugariului romanu —, mi asi lua indresnéla a impartasi acesta metoda on. publicu cetitoriu, rugandulu totu-deodata a o imbraciosia si dupa potintia a o lati. —

Numitulú Domnu lasà in anu 1859 a se tipari in una brosiura — descriendu manipularea la acesta — metoda despre cultivarea viiloru, care tradusa din limb'a germana suna asia:

### D E S C R I E R E A :

unu sistemú nou spre cultivarea viiloru, prin care manipulatiune se redica productiunea de fructe de doua\*) — pana 'n patru — ori mai multu, combinanduse cu ceea din anii trecuti, — asia in catu prin asta cultivare nu se slabesce séu suge poterea trupineloru, ce nu se potú pana acum'a indepartá la nici un'a din multele incercari facute, la care se lasa vitiele lungi. —

Metod'a asta noua despre cultivarea viiloru se basédia pre principulu fisiologiei planteloru. — Dens'a este precalculata mai alesu pentru cultivarea viiloru in gradina, dara se póte aplecá in genere la fiasi-ce-care plantare de vii.

Dandumise (mie) ocasiunea dea poté studia si observá cultivarea viiloru in tóte tienuturile Europei, cu care ocazione vediusemu, ca fiasi-ce-care tiera si fiasi-ce-care natiune lucra in asta privintia dupa nesce

\*) Date, care prin fapte se dovedira, precumu mai indiosu vomu vedé. —

másime si principia proprie, ce 'si au bas'a lorú mai multu séu mai pucinu in sciintia, séu lucra numai dupa modulu si datinele vechi, me straduisemu cu atatu mai tare, se afú unu metodu nou spre cultivarea lorú, pentruca acestea (viile) sunt unu factoru principalu alu avutiei multor'a milióne de omeni.

Principia de mine statorite le vomu vedé in urmatórea descriere.

Spre a poté pricepe acésta mai bine servescu aici alaturatele desemnaturi in 3 figure; dara densele (figurele) nu sunt a se privi cá cev'a stabilu séu neinschimbaveru, ci se ne infaciosieze numai principiu in genere, precumu se vá desluci mai indiosu. — Fig. 1 ne arata o tufa cumu trebue a se rotundi si lucra in primavéra; fig. 2 cumu cresce (se preface) si se incarca cu fructe acesta in decursulu verei; fig. 3 ne representéze metod'a, cumu trebue a se rotundi acésta (tuf'a) in primavéra anului viitoriu.

(Va urmá.)

## Tu Romanca dieu nu esti.

Nu ti'su dragu copila tie  
 Póte pentru ca'su saracu?  
 Spune-mi c'astai, si avutie  
 Potu pre lesne cá se facu.  
 Potu avere catu de mare  
 Se facu numai intr'unu anu,  
 Intr'unu anu cu 'neredintiare  
 Deviindu unu siarlatanu.  
 Nu ti'su dragu copila juna,  
 Póte pentru ca 'nsfarsitu  
 N'amu nici rangú, nici slójba buna  
 Si nici peptulu stralucitu?  
 Spune-mi, si aste'su cu putintia  
 Se le capetu pre usioru,  
 Usioru tare in credintia,  
 Deviindu lingusitoru.  
 Mandrulitia ! se me moaie  
 L'aceste amorulu teu  
 Póte lesne, ca-ci eu tie  
 Cá se placu din soffetu vreu;  
 Inse daca amea zeitia  
 Asia lucruri tu ravnesci,  
 Apoi draga copilitia  
 Tu Romanca dieu nu esti !  
 Din poesiele lui G. Teutu, Jassi 1862